

Gruppering av tall

For å gjøre tall med mange sifre mer oversiktlig ordnes store tall i grupper på tre regnet fra høyre. Gruppene skilles med fast mellomrom uten linjedeling (på engelsk «no-break space»):

1 380 000

I løpende tekst gjelder dette tall med fem eller flere sifre, mens tall med fire sifre normalt skrives uten skille:

2850 24 392

Dersom tallene uttrykker pengebeløp, bør firesifrede tall også grupperes:

kr 2 850,00 kr 24 392,00

Av sikkerhetshensyn har det i bank- og forsikringsvesen vært vanlig å benytte punktum som skilletegn:

kr 24.392,00

Dette kan være akseptabelt på norsk, men må unngås på engelsk, hvor punktum er desimaltegn.

I fagtekster med mange tall er det vanlig også å gruppere tall med fire sifre:

2 850

For tall med desimaltegn deles tallene inn i grupper på tre fra desimaltegnet:

3 219 386,440 292 83

Det finnes imidlertid tilfeller hvor andre gruppeinndelinger er fastlagt, eksempelvis for telefonnummer eller bankkonto-nummer:

Tlf. 53 48 56 12

Mob. 909 72 110

Bankkonto 3525 10 98615

Noen tall skal ikke grupperes, eksempelvis årstall:

Oslo 2008

Tall som angir et nummer, blir som regel heller ikke gruppert:

Nr. 153652

Komma er skilletegn på engelsk

Gruppering av siffer praktiseres noe ulikt på forskjellige språk. Det systemet som benyttes i Norge, har utspring i tysk. På engelsk benyttes punktum som desimaltegn og komma mellom gruppene:

3,219,386.50

På norsk er komma desimaltegn og kan derfor ikke brukes som skilletegn, slik det gjøres på engelsk.

Brøk- og indekssifre

Brøk- og indekssifre benyttes mye i de fleste typer sakprosa.

Ikke alle skriftsnitt (fonter) har egne brøk- eller indekssifre. Til arbeider hvor det forekommer brøktall eller indekstall, bør en derfor nøye velge skriftsnitt hvor slike tegn finnes i tegnsnittet, fremfor å skalere ned normalsifre. Nedskalerte tegn blir for magre og harmonerer dårlig med grunnskriften.

OpenType-fonter med Unicode-tegnsett har som regel de tallsettene en trenger, noe som overflødiggjør skalering og «triksing» for å få tallene på plass. De gir også et penere resultat, idet de har riktig størrelse og styrke i forhold til hovedskriften og korrekt vertikal plassering.

Til brøker har de fleste OpenType-fonter en spesiell skrånstrek med større helling og automatisk kniping (kerning), noe som gir penere brøker:

$\frac{1}{3}$, $\frac{5}{6}$, $\frac{99}{100}$ (normal brøkstrek)

$\frac{1}{3}$, $\frac{5}{6}$, $\frac{99}{100}$ (spesiell brøkstrek)

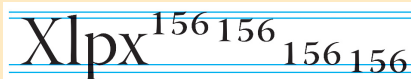
Svovelsyre er en sterk toprotisk syre med kjemisk formel H_2SO_4 .

Noen proteiner³⁷ er avhengige av såkalte kofaktorer,³⁸ som magnesium [...]

Bare $\frac{1}{3}$ av kandidatene løste oppgavene. Hele $\frac{2}{3}$ var ute av stand [...]

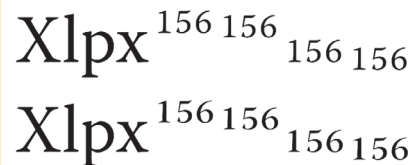
Stillehavet dekker 180 mill. km², mens Atlanterhavet bare utgjør 82 mill. km².

Brøk- og indekssifre brukes mye i fagtekster. Det er viktig å velge fonter som har de aktuelle sifrene. Alle eksemplene ovenfor er utført ved hjelp av OpenType-fonter med «ekte» brøk- og indekssifre.

Warnock Pro, en Adobe OpenType-font, har disse fire variantene av brøk- og indekssifre i én og samme font. De benyttes (i rekkefølge) til:

- eksponenter
- teller i brøk og til notetegn
- nevner i brøk
- lavtstående indekstall.

Indeks- og brøktall laget ved å nedskalere sifre fra grunnskriften (øverst) blir for magre, mens «ekte» brøk- og indekstall (nederst) har en styrke som harmonerer med grunnskriften.

Versal- eller minuskelsifre?

Indeks- og brøksifre kan være både minuskel- og versalsifre:

Xlpx^{156 156} 156 156

Xlpx_{156 156} 156 156

Selv om begge deler formelt sett er korrekt, bør versalsifre (øverst) foretrekkes. Som indeks- og brøktall gir minuskelsifre (nederst) et urolig satsbilde. I formelsats skal minuskelsifre i hvert fall unngås.

Hvor finner jeg mer informasjon?

Både Finn-Erik Vinjes *Skrivereglar / Skrivereglar* (Aschehoug 2008) og Øyvind Rannems *Typografi og skrift* (Abstrakt Forlag 2005) behandler gruppering av tall fra litt forskjellige synsvinkler. Brøk- og indekssifre behandles inngående i Forssmann og de Jongs *Detailtypografie* (Verlag Hermann Schmidt, Mainz 2004), som er et solid standardverk (på tysk) om mikrotypografi på mange språk – og for meg den viktigste kilden på området.